

**MUZEYLAR FAOLIYATIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDA
FOYDALANISHNING O‘ZIGA XOSLIGI**

G. Halimova

*BuxDU, madaniyat va san’at muassasalarini tashkil etish hamda boshqarish
ta’lim yo’nalishi 3-bosqich talabasi*

Bugungi global taraqqiyot sharoitida axborot texnologiyalari ahamiyatini oshirishning yanada zamonaviy, innovatsion usullarini izlab topish, axborotlashtirish jarayoniga har tomonlama ko‘maklashish, ularni hayotga keng joriy etish davlat faoliyatining muhim strategik yo‘nalishlaridan biriga aylanmoqda. Barcha sohalarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini jadal qo‘llash, mazkur tarmoqni zamon talablariga mos ravishda rivojlantirishga katta e’tibor qaratilmoqda. Xususan, muzeylar sohasida ham hozirgi kunning ilg‘or axborot texnologiyalari yutuqlaridan foydalangan holda yangi yo‘nalishlarda ish olib borish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi kunda dunyo muzeylarida ekspozitsiya amaliyotida informatsion texnologiyalardan jadal foydalanib kelinmoqda. Bu esa o‘z navbatida, muzeylarga keng ommaning qiziqishi ortishi hamda innovatsion ma’rifiy materiallarni va ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish uchun vositalar yaratish imkonini beradi. Muzey ishining yetakchi va jadal sur’atlar bilan rivojlanayotgan yo‘nalishlaridan biri sifatida madaniy-ma’rifiy faoliyatni ko‘rsatish mumkin. Muzeyning madaniy-ma’rifiy faoliyatining avvali va yetakchi shakli ekskursiyadir (O‘sha asar. — B. 104).

Audiogid nima? «Audiogid» — bu maxsus moslama bo‘lib, tashrifchi vaqtinchalik foydalanish uchun olib, faqatgina ma’lum auditoriya uchun ma’lumotni ovoz shaklda yetkazilishidir. Mazkur ta’rif XX asr audiogidlarga berilgan bo‘lib, hozirgi XXI asrda mazkur ta’rif biroz o‘z mohiyatini yo‘qotganini ko‘rish mumkin. Mazkur davr oralig‘ida audiogidlar katta o‘zgarishlarga uchradi. Jumladan, audiogidlarni muomalaga kiritishning dastlabki tarafdorlaridan Marshall Maklyuen va Villem Sandbergni aytib o‘tish joiz. Ular audiogidlarni muzeylarda qo‘llash ahamiyatini yuqori baholaganlar hamda o‘zlari faoliyat yuritgan (1945–1962 yillar) Stedelijk muzeyida dastlabki audioturlarni taqdim etganlar (Tallon L. Walker K. Digital Technologies and the Museum Experience: Handheld Guides and Other Media. Alta Mira Press, 2008. — B. x.). Audiogidlarning ko‘p nusxada keng ommaga ilk

namoyishi 1952-yil Amsterdam muzeyida, 1953-yil Nyu-Yorkda va boshqa davlatlarda foydalanilib, ommalashgan.

Dastlabki audiogidlarga ultraqisqa to‘lqinlar orqali yopiq halqa doirasida ma’lumotlar uzatilgan. To‘lqin galere-yalar atrofiga o‘rnatilgan antenna orqali tarqatilgan, tashrifchi magnitofon yordamida ma’lumotlarni naushnikda eshitishi mumkin bo‘lgan. Golland, fransuz va nemis tillaridagi ma’lumotlar esa magnit lentalariga yozilgan bo‘lib, halqa doirasidagi tinglovchilar ayni shu doiradagi ma’lumotlarni eshitishlari mumkin bo‘lgan (O‘sha asar. — B. XII). Texnologiyalar rivojlangani sari ularning ham imkoniyatlari kengayib bordi. 1960-yillarga kelib, audiogidlarda endi raqamlar orqali ma’lumotlarni tanlash qulayligi kiritildi (Tallon L. AAM Annual Conference, Baltimore. May 21, 2013).

1990-yillarga qadar foydalanilgan audiogidlarning aksariyat modellari magnitofonlar asosida tashkil etilgan bo‘lib, faqatgina audio sharhlarni uzatish uchun xizmat qilgan (С. Игнащенко. Мобильные экскурсионные проекты в музеях мира. Вчера-Сегодня-Завтра. 2012 — С. 4).

Mobil texnologiyalarning vujudga kelishi bilan muzeylar multimediya vositalarining yangi imkoniyatlariga ega bo‘ldilar. iPod-iPhone-iPad-smartfonlar muzeylardagi ekskursion texnologiyalarni yangi bosqichga ko‘tardi. Hozirgi kunda audiogidlarning bir necha turlari mavjud bo‘lib, turli sistemalarda ishlashga mo‘ljallangan, biroq ularning yagona umumiy maqsadi muzeylar uchun: qulaylik, sifat, iqtisod, reklama, kengroq yoritish, tashrifchini faollashtirish bo‘lsa, tomoshabinlarga esa individuallashtirish, qulaylik, iqtisod, o‘yin shaklining mavjudligi, ma’lumotlarning ko‘pligini ularning yagona birlashtiruvchi maqsadlari sifatida sanab o‘tish mumkin. Bular jumlasiga QR kodlar yordamida ishlovchi mobil gidlar, Flash Card texnologiyasida hamda GPS tizimida ishlovchilar, turgidlar (ekskursovod mikrofondagi gapirayotganda tinglovchilar ularni naushniklar orqali eshitishi), ma’lum eksponatlarning yaqiniga joylashtirilgan audiogidlar kabi turlari mavjud. Hozirgi kunda dunyoning qator rivojlangan mamlakatlari muzeylarida quyidagi audiogidlardan foydalanadilar.

Dunyo muzeylarining audiogidlar bilan jihozlanganligini o‘rganish jarayonida o‘tkazilgan 2018-yildagi so‘rov ma’lumotlariga ko‘ra, dunyo muzeylarining 56 foizida mobil ekskursion loyihalar amalga oshirilgan bo‘lsa, 48% muzeylar uni rejalashtirayotganliklarini, 54% muzeylar umuman rejalari kiritmaganlarini qayd etib o‘tganlar

Bunday texnologiyalarni joriy etgan muzeylar sohaviy tahlil etilganda tasviriy san'at muzeylari va galereyalar hamda fan-texnika muzeylari kesimiga mobil loyihalar to'g'ri kelishini kuzatish mumkin. Mazkur muzeylarda ikki turdagi mobil ekskursiya loyihalari tashrifchilarga taqdim etiladi. Birinchisi: tashrifchilarga vaqtinchalik foydalanish uchun uskuna olib foydalanish; ikkinchisi: tashrifchilar faqat o'zlarining shaxsiy smartfonlaridan foydalanishlari mumkin bo'ladi.

Hozirgi kunda, yurtimizda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini sohalarga keng targ'ib etish borasida keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. Misol uchun, Toshkent bo'ylab sayohat avtobusi 8 tilda ekskursiyani tinglash imkoniyatini beruvchi audiotur bilan jihozlangan, Samarqand shahri bo'ylab tashkil etiladigan ba'zi turlarda mikrofonli audiogidlardan foydalanadilar. Muzeylar qatorida dastlabkilardan bo'lib, «Aloqa tarixi muzeyi»da ham mobil audiogidlardan foydalanish joriy etilgan. Muzey mutaxassislari va Toshkent axborot texnologiyalari universiteti talabalari tomonidan «android» tizimida ishlovchi smartfonlar va planshetlar uchun «Mobil audiogid» dasturi ishlab chiqildi. Mazkur dastur yurtimizda bunday yo'nalishda qilinayotgan ishlarning dastlabki qadamlaridandir (O'zbekiston Respublikasi elektron hisoblash mashinalari uchun dasturlar davlat reyestrda 2015-yil 16-iyunda Toshkent shahrida ro'yxatdan o'tkazilgan. Raqami DGU 03194). Muzeyga tashrif buyuruvchiga mazkur dastur o'rnatilgan mobil qurilmasi vaqtinchalik foydalanishga beriladi. Dastur tugmasi ishga tushirilganda muzey haqidagi qisqacha ma'lumot oynasi ko'rinadi.

Tashrifchida ekskursiya matnini 3 tilda, ya'ni o'zbek, rus va ingliz tillarida eshitish imkoniyati mavjud. Dastur imkoniyati doirasida boshqa xorijiy tillarni ham qo'shish mumkin.

Foydalanuvchi muzey eksponatlarining identifikatsiya raqamini kiritib ekskursiya ma'lumotlarini tanlangan tilda eshitishi hamda shu eksponatning turli ko'rinishdagi rasmini ham ko'rish imkoniga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Urinov, Sh K. "THE MAIN CRITERIA OF CULTURAL CENTERS IN THE FORMATION OF CREATIVE ABILITY." *Multidisciplinary Journal of Science and Technology* 3.5 (2023): 52-59.

2. KO'rinov, Sh, and G. Bozorboyeva. "MADANIYAT SOHASIDA PABLIK RILEYSHNZ (JAMOATCHILIK BILAN ALOQALAR) VA REKLAMA." *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN* 1.4 (2023): 217-224.
3. O'rinov, SH K., and E. Sultonmurodova. "MENEJERNING MADANIYAT SOHASIDAGI KASBIY MALAKASI, USLUBLARI VA REJALASHTIRISH." *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN* 1.4 (2023): 225-230.
4. KO'rinov, Sh. "LOYIHA MENEJMENTINING ASOSIY TAMOYILLARI." *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN* 1.4 (2023): 136-143.
5. Ne'matullayeva, Sh. "MADANIYAT MARKAZLARINING PROFESSIONAL JAMOALAR BILAN HAMKORLIKNI TASHKIL ETISH MASALALARI." *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования* 2.3 (2023): 25-29.
6. KO'rinov, Sh, and S. Sadullayeva. "MUZEYSHUNOSLIK ISTIQBOLLARI." *IJODKOR O'QITUVCHI* 3.26 (2023): 97-101.
7. Orinov, Sh K., and S. Rozimurodova. "Maqom San'atiga E'tibor Milliy San'atimizga E'tibor." " *ONLINE-CONFERENCES*" PLATFORM. 2023.
8. O'rinov, Sh K., and G. Halimova. "HAVASKORLIK BADIY JAMOALARI TUSHUNCHASI VA FUNKSIONAL VAZIFASI." *INTERNATIONAL CONFERENCES*. Vol. 1. No. 2. 2023.
9. KOrinov, Sh, and M. Ismoilova. "BOSHQARUV KONSEPSIYASI VA ASOSIY TUSHUNCHALAR." *PEDAGOGS jurnali* 26.2 (2023): 62-64.
10. KOrinov, Sh, and M. Hasanova. "BOSHQARUV MADANIYATI TARKIBI FUNKSIYALARI MEZONLARI-MADANIYAT MARKAZLARI MISOLIDA." *PEDAGOGS jurnali* 26.2 (2023): 65-66.
11. KOrinov, Sh, and M. Habibullayeva. "ART MENEJER-MARKETING FAOLIYATINING ASOSIY YO'NALISHLARI SIFATIDA." *PEDAGOGS jurnali* 26.2 (2023): 59-61.
12. KOrinov, Sh, and N. Jahongirova. "O'ZBEKISTONDA TEATR FAOLIYATIDA MARKETINGNING RIVOJLANISHI." *PEDAGOGS jurnali* 26.1 (2023): 161-162.
13. KOrinov, Sh, and M. Raupova. "BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA MUZEYLARNING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI." *PEDAGOGS jurnali* 26.1 (2023): 116-118.

14. KOrinov, Sh. "NOANANAVIY MAYDON TOMOSHA DRAMATURGIYASIDA INVERSIYA USLUBI, KOMPOZITSION BIRLIK ASOSI." *PEDAGOGS jurnali* 26.1 (2023): 113-115.
15. O'rinov, Sh K., and G. A. Nurilloeva. "TASVIRIY SAN'AT MARKETINGINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI." *INTERNATIONAL CONFERENCES*. Vol. 1. No. 1. 2023.
16. O'rinov, Sh K., and X. Abduraxmonova. "MADANIYAT VA SAN'AT SOHASIDAGI BOSHQARUVNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI." *PEDAGOG* 6.1 (2023): 226-231.
17. Orinov, Sh K., and S. Boboqulova. "MADANIYAT VA SAN'AT BOSHQARUVINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI." *ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali* (2022): 78-82.
18. Orinov, Sh K., and N. Sadridinova. "MADANIYAT MARKAZLARIGA AHOLINI JALB ETISH OMILLARI." *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI* (2022): 123-129.
19. Orinov, Sh K., and E. Sultonmurodova. "XALQ OG'ZAKI IJODINING TARIXIY TARAQQIYOTI." *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI* (2022): 166-172.
20. Orinov, Sh K., and M. Rahmatova. "MADANIYAT VA SAN'AT MUASSASALARINI BOSHQARISHDA IJRO INTIZOMINI TATBIQ ETISH MASALALARI." *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI* (2022): 130-135.